ETLA

Muistio | Brief | 156

2.4.2025

Suomen 1990-luvun laman vaikutukset kuolleisuuteen näkyvät vielä 2020-luvulla

Terhi Maczulskij
Elinkeinoelämän tutkimuslaitos
terhi.maczulskij@etla.fi

Suositeltava lähdeviittaus:
Maczulskij, Terhi (2.4.2025). ”Suomen 1990-luvun laman vaikutukset kuolleisuuteen näkyvät vielä 2020-luvulla”. Etla Muistio nro 156. https://pub.etla.fi/ETLA-Muistio-Brief-156.pdf

Tiivistelmä

Työpaikan menetys on yksi keskeisimpiä yksikön kokemia sokkeja. Työpaikan menetys voi aiheuttaa taloudellista stressiä, heikentää terveyttä sekä lisätä sosiaalisia ongelmia. Aikaisemmissa tutkimuksissa on myös havaittu, että työpaikan menetys lisää kuolleisuusriskiä.

Tässä muistiossa esitetään tuloksia tutkimuksesta, jossa tarkastellaan Suomen 1990-luvun laman aikaisen työpaikan menetyksen pitkäaikaisia vaikutuksia kuolleisuuteen hyödyntäen laajoja rekisteriaineistoja aina vuoteen 2020 asti. Työpaikan menetystä mitataan toimipaikkojen sulkemisilla ja joukkoirtisanomisilla. Tulokset osoittavat, että laman aikana työpaikkansa menettäneillä on 10–20 % korkeampi kuolleisuusriski verrattuna niihin, jotka säilyttivät työpaikkansa. Vaikutukset ovat havaittavissa vielä lähes 30 vuotta myöhemmin. Työpaikan menetys lisäsi riskiä kuolla iskeemiseen sydänsairauteen, tartuntatauteihin ja syöpään pidemmällä aikavälillä. Erityisen merkittäviä vaikutukset ovat kuitenkin alkoholiperäisiin kuolemiin, itsemurhiin, tapaturmiin ja väkivaltakuolemiin. Tulokset korostavat tarvetta tukitoimille ja ennaltaehkäisevälle työlle työpaikkansa menettäneiden terveyden edistämiseksi ja kuolleisuusriskin vähentämiseksi.

Abstract

The Long-term Effects of Finland's Recession of the 1990s on Mortality

Job loss is one of the most significant negative shocks experienced by an individual. Job loss can lead to financial strain, poor health and increased social problems. Previous studies have also found that job loss increases the risk of all-cause mortality.

This ETLA brief presents the findings of a study that examines the long-term effects of job loss on mortality, using extensive register data up to 2020. Job losses are measured by plant closures and mass layoffs that occurred during the Finnish recession of the 1990s. The results show that displaced workers have a 10–20% higher mortality risk compared to non-displaced workers. These effects are still evident 30 years later. Job loss increased the long-term risks for mortality from ischemic heart diseases, infectious, parasitic, or respiratory diseases and cancer. However, the most pronounced effects were observed in alcohol-related deaths, suicide, accidents and violence. These findings highlight the need for interventions and preventive measures to support the health of individuals affected by job loss and to reduce their risk of premature mortality.

KTT, FM, dosentti **Terhi Maczulskij** on Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen tutkimuspäällikkö, Yrjö Jahnssonin säätiön tutkimusjohtaja ja IZA:n Research Fellow.

Ph.D., M.Sc. (Stat.), adjunct professor **Terhi Maczulskij** is a Chief Research Scientist at ETLA Economic Research, a Research Director at the Yrjö Jahnsson Foundation and a Research Fellow at IZA.

Kiitokset: Muistio perustuu vertaisarvioituun tutkimukseen *Causally-informative analyses of the effect of job displacement on all-cause and specific-cause mortality from the 1990s Finnish recession until 2020: A population registry study of private sector employees*, joka on julkaistu Social Science & Medicine -sarjassa. Tutkimus on osa hanketta, joka on saanut Broad Trauma Initiative at the Broad Institute of MIT and Harvard -rahoitusta.

Acknowledgements: This brief is based on an article *Causally-informative analyses of the effect of job displacement on all-cause and specific-cause mortality from the 1990s Finnish recession until 2020: A population registry study of private sector employees*, published in Social Science & Medicine. The research was supported by the Broad Trauma Initiative at the Broad Institute of MIT and Harvard.

Avainsanat: Työn menetys, Lama, Kuolleisuus, Kuolinsyy

Key words: Job loss, Recession, All-cause mortality, Specific-cause mortality

JEL: I10, J60

Johdanto

Suomi kärsi 1990-luvun alussa merkittävästä talouden taantumasta, jonka aikana bkt supistui 14 prosenttia ja työttömyys nousi yli 20 prosentin. Vaikka talous elpyi vuosikymmenen loppupuolella, laman vaikutukset kansanterveydelle ovat olleet pitkäkestoisia.

Työpaikan menetys aiheuttaa taloudellista ahdinkoa, murentaa terveyttä ja lisää sosiaalisia ongelmia (esim. Black ym., 2015; Rege ym., 2019). Aikaisemmissa kansainvälisissä tutkimuksissa on tarkasteltu myös työpaikan menettämisen vaikutuksia kuolleisuuteen, missä työpaikan menettämistä on mitattu toimipaikan sulkemisilla tai joukkoirtisanomisilla. Nämä mallit perustuvat oletukseen, että toimipaikan sulkemisesta tai työvoiman supistamisesta johtuva työpaikan menetys on yksilöstä riippumaton tapahtuma. Tutkimustulosten perusteella työpaikan menettäminen lisää kaikista syistä johtuvan kuolleisuuden riskiä 10–30 prosenttia jopa 20 vuotta irtisanomisen jälkeen (Browning & Heinesen, 2012; Bloemen ym., 2018; Junna ym., 2020).

Työpaikan menetys on myös vahvasti yhteydessä tiettyihin kuolinsyihin, erityisesti ulkoisiin ja niin sanottuihin epätoivon aiheuttamiin kuolemiin (”deaths of despair”), kuten alkoholiin ja päihteisiin liittyvään kuolleisuuteen, itsemurhiin, liikenneonnettomuuksiin ja mielenterveysongelmiin. Työpaikan menetyksen vaikutuksesta pitkäaikaisiin sairauksiin, kuten sydän- ja verisuonisairauksiin sekä syöpään, puolestaan havaitaan keskenään ristiriitaista tutkimusnäyttöä.

Uutta tutkimustietoa Suomesta

Tässä muistiossa esitetyt Suomea koskevat tulokset perustuvat hiljattain julkaistuun vertaisarvioituun tutkimukseen (Zellers ym., 2025).[1] Tutkimuksessa hyödynnettiin Tilastokeskuksen keräämiä yksilötason aineistoja, jotka on liitetty toisiinsa käyttäen salattuja henkilö- ja toimipaikkatunnisteita. Tutkimusaineisto sisältää yksityiskohtaisia henkilötason tietoja palkoista, työllisyydestä, koulutuksesta, kuolleisuudesta, kuolinsyistä sekä toimipaikkojen keskeisistä muuttujista. Henkilön työnantaja tunnistetaan toimipaikkatunnuksen perusteella.

Tarkastelimme parhaassa työiässä (25–55-vuotiaat) olevien henkilöiden kuolleisuutta ja kuolinsyitä 1990-luvun laman alusta aina vuoteen 2020 neljän ajanjakson aikana (vuoteen 2000, 2005, 2010 ja 2020). Työpaikan menettäneillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka menettivät työpaikkansa toimipaikan sulkemisen tai joukkoirtisanomisen (työvoiman supistaminen vähintään 50 prosentilla) seurauksena. Keskitymme yksityisen sektorin työntekijöihin, jotka olivat vahvasti kiinnittyneitä työelämään ennen työpaikan menetystä. Tällä tarkoitetaan kokoaikaisia työntekijä, joilla oli vähintään kahden vuoden työkokemus kyseisessä toimipaikassa. Koeryhmänä tilastollisessa mallissa ovat siis työpaikkansa menettäneet ihmiset, ja heitä verrattiin muuten samankaltaisiin ihmisiin, jotka eivät menettäneet työpaikkaansa 1990-luvun laman aikana.

1990-luvun lama lisäsi kuolleisuuden riskiä Suomessa

Tulosten mukaan 1990-luvun laman aikaan työpaikkansa menettäneillä on ollut 10–20 % suurempi kuolleisuusriski muuten samankaltaisiin henkilöihin verrattuna, jotka eivät menettäneet työpaikkaansa laman aikana. Työpaikan menetyksellä on kauaskantoisia vaikutuksia kansanterveyteen, sillä vaikutukset näkyvät vielä liki 30 vuotta työpaikan menetyksen jälkeen. Vaikutukset ovat hieman suurempia miesten kuin naisten keskuudessa, mutta merkittävästi suurempia niillä henkilöillä, jotka menettivät työpaikkansa laman alkukynnyksellä (1990–1991), kuin niillä, jotka menettivät työpaikkansa myöhemmin (1992–1994). Vuosina 1990–1991 työpaikkansa menettäneillä on ollut todennäköisesti enemmän haasteita löytää uutta työtä kuin heillä, jotka menettivät työpaikkansa työpaikkansa vuosina 1992–1994, koska vuosi 1994 oli laman ensimmäinen elpymisvuosi. Pitkittynyt työttömyysjakso voi siis selittää tuloksiamme. Muita mahdollisia selityksiä ovat sosiaaliset normit ja eräänlaiset ennakointivaikutukset. Vaikka työttömyys ja sen aiheuttama stigma heikentää yksilön psyykkistä terveyttä, korkeampi paikallinen

työttömyys – kuten naapuruston ja lähipiirin työttömyys – voi lieventää näitä kielteisiä vaikutuksia (Gathergood, 2012). Näin ollen työpaikkojen menetyksen vaikutukset voivat olla erilaiset, jos tapahtuma on ennakoitu ja vähemmän yksilöä leimaava.

Laman isot vaikutukset alkoholi- ja väkivalta-kuolemiin

Tutkimuksessa havaitsemme, että työpaikan menetys on lisännyt iskeemiseen sydänsairauteen, tartuntatauteihin ja syöpään menehtymisen riskiä. Nämä vaikutukset näkyvät kuitenkin vasta pidemmän seurantajakson aikana, sillä esimerkiksi syöpä kehittyy hitaasti. Työpaikkansa menettäneillä on ollut yli 20 prosenttia suurempi riski menehtyä keuhkosyöpään työpaikkansa säilyttäneisiin verrattuna, mikä viittaa lisääntyneeseen tupakointiin. Työpaikan menetys on siis voinut muuttaa elintapoja, mikä näkyy terveyden yleisenä heikentymisenä.

Merkittävimmät kuolinsyyt ovat kuitenkin itsemurhat, alkoholiperäiset kuolinsyyt, onnettomuudet ja tapaturmat sekä väkivaltakuolemat. Kyseisten ”death of dispaire” kuolinsyiden riskit olivat korkeimmillaan ensimmäisen seurantajakson aikana (kuvio 1). Työpaikkansa laman aikana menettäneillä oli vuosituhannen loppuun mennessä noin 40 prosenttia suurempi itsemurhakuolleisuusriski työpaikkansa säilyttäneisiin verrattuna. Työpaikan menetys lisäsi merkittävästi myös alkoholiperäistä kuolleisuusriskiä (noin 70 %) ja riskiä menehtyä tapaturmaisesti (noin 50 %). Vaikka nämä vaikutukset liudentuvat ajan myötä, vielä 30 vuoden jälkeen havaitaan noin 20 prosenttia korkeammat kuolleisuusriskit näissä kuolinsyissä työpaikkansa säilyttäneisiin verrattuna. Toisaalta kuviosta nähdään, että erityisesti väkivaltakuolemien riski on pysynyt hyvin korkealla tasolla koko seurantajakson ajan (70–90 %).

Kuvio 1 **Työpaikan menetyksen vaikutus kuolleisuusriskiin, %**

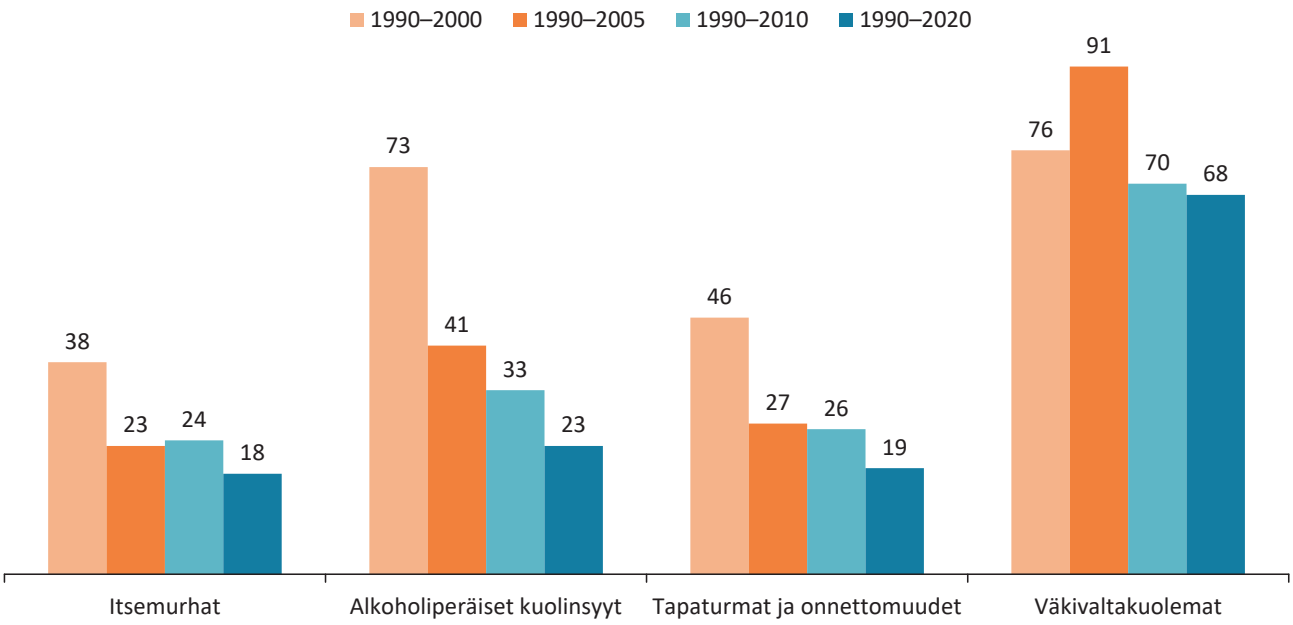

Lähde: Tutkijoiden omat laskelmat.

Lopuksi

Suomen 1990-luvun lamalla on ollut pitkäkestoinen ja kielteinen vaikutus kansanterveyteen. Vielä 30 vuoden jälkeen havaitaan merkittävä kuolleisuusriski niiden henkilöiden osalta, jotka menettivät työpaikkansa laman aikana. Työnsä menettäneiden henkilöiden tukemiseen tähtäävät interventio- ja ennaltaehkäisytoimet erityisesti alkoholinkäytön osalta voivat olla hyödyllisiä politiikkatoimia terveyden edistämisen ja kuolleisuusriskin vähentämisen näkökulmasta tarkasteltuna.

Viite

[1] Tutkimus on tehty yhteistyössä Helsingin yliopiston tutkijoiden kanssa. Tutkimuksen vastuututkija Stephanie Zellers toimii Suomen molekyylilääketieteen instituutin (FIMM) tutkijatohtorina. Muut tutkijat ovat Elissar Azzi (FIMM), professorit Jaakko Kaprio (FIMM) ja Antti Latvala (Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti) sekä Terhi Maczulskij (ETLA).

Kirjallisuus

Black, S., Devereux, P. & Salvanes, K. (2015). Losing heart? The effect of job displacement on health. *ILR Review*, 68, 833–861.

Bloemen, H., Hochguertel, S. & Zweerink, J. (2018). Job loss, firm-level heterogeneity and mortality: evidence from administrative data. *Journal of Health Economics*, 59, 78–90.

Browning, M. & Heinesen, E. (2012). Effect of job loss due to plant closure on mortality and hospitalization. *Journal of Health economics*, 31, 599–616.

Gathergood, J. (2012). An instrumental variable approach to unemployment, psychological health and social norm effects. *Health Economics*, 22, 643–654.

Junna, L., Moustgaard, H., Huttunen, K. & Martikainen, P. (2020). The association between unemployment and mortality: A cohort study of workplace downsizing and closure. *American Journal of Epidemiology*, 189, 698–707.

Rege, M., Skardhamar, T., Telle, K. & Votruba, M. (2019). Job Displacement and Crime: Evidence from Norwegian Register Data. *Labour Economics*, 61, 101761.

Zellers, S., Azzi, E., Latvala, A., Kaprio, J. & Maczulskij, T. (2025). Causally-informative analyses of the effect of job displacement on all-cause and specific-cause mortality from the 1990s Finnish recession until 2020: A population registry study of private sector employees. *Social Science & Medicine*, 370, 117867.

Elinkeinoelämän tutkimuslaitos

ETLA Economic Research

ISSN-L 2323-2463
ISSN 2323-2463

Kustantaja: Taloustieto Oy

Puh. 09-609 900
www.etla.fi
etunimi.sukunimi@etla.fi

Arkadiankatu 23 B
00100 Helsinki